

Actieplan armoedebestrijding 2016-2018

Inleiding

WAAROM EEN NIEUW ARMOEDEPLAN?

De armoede in Maastricht is de afgelopen jaren gestegen. Daarom voorziet het coalitie-akkoord in innovatie van het armoedebeleid met extra aandacht voor preventie en het bieden van een duurzaam perspectief. Dit vanuit de overtuiging dat de overheid van de toekomst een samenwerkende overheid is.

Alleen door krachten te bundelen, sterke verbindingen te leggen en de juiste kennis te delen maken we Maastricht sterker. Expliciet is ook aangegeven dat er niet wordt bezuinigd op veiligheid, armoedebeleid en economie. Ook in het verleden hebben we niet bezuinigd op armoede.

Juist bij het onderwerp armoede is deze samenwerking belangrijk. Lokaal beleid kan armoede niet voorkomen of oplossen. Lokaal beleid kan hoogstens de omvang en de duur van armoede beïnvloeden. Door samenwerking met andere partijen kunnen we wel een verschil maken.

De omvang en intensiteit van armoede moet worden aangepakt in een gezamenlijke inspanning van gemeente, maatschappelijke organisaties, fondsen, professionals, vrijwilligers, maatschappelijk betrokken bedrijven en niet in de laatste plaats de betrokkenen zelf. Dit plan heeft vooral tot doel een proces op gang te brengen. Een proces waarin een aantal lijnen worden uitgezet, acties worden gestart, pilotprojecten worden opgestart en uitgevoerd en verbindingen worden gelegd en/of versterkt.

Dit plan heeft daarbij vooral het individu dat in armoede leeft voor ogen. De overheid heeft ook een taak in het creëren van randvoorwaarden waardoor armoede beïnvloed wordt. Dat komt vooral tot uitdrukking in hoofdstuk 6 van dit plan. Daarin geven we een overzicht van onderwerpen uit de programmabegroting, die van invloed zijn op de aanpak van armoede. Met als overkoepelend doel dat we de sociale uitsluiting en de ongelijkheid die ontstaan door armoede, aanpakken.

Want wie in armoede leeft, heeft daar zelden bewust voor gekozen. Armoede kan iedereen overkomen. Omdat je je baan verliest, je partner verliest, omdat je arbeidsongeschikt raakt. Of omdat je als kind opgroeit in een arm gezin. We leven in een cultuur waarin het hebben van schulden, het kopen op afbetaling gewoon lijkt (zie verder hoofdstuk 3). Dat is een grote risicofactor.

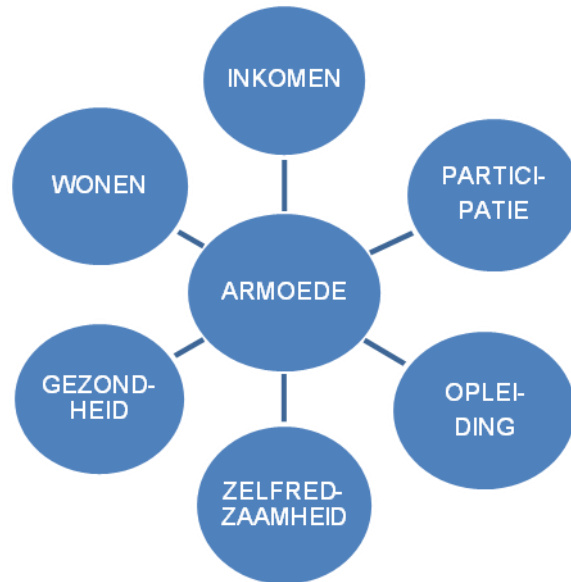
Mensen zijn in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor hun situatie en het oplossen van hun problemen. We verwachten van onze inwoners dat zij zich actief inzetten om zelfredzaam te worden en/of te blijven en dat zij daarvoor, zo nodig, zelf en eerst een beroep doen op hun familie, vrienden of sociale netwerk. Daarom staat in de gesprekken met de gemeente niet de vraag centraal "Waar heeft u recht op?", maar de vraag "Wat heeft u nodig in uw situatie?".

Soms is armoede van tijdelijke aard en dan is het vinden van een betaalde baan de meest voor de hand liggende oplossing om uit de armoede te komen en te blijven. Er zijn ook situaties waarin mensen langdurig in armoede leven. Dan ontstaat er vaak samenhang met problemen op een ander vlak, zoals gezondheid of eenzaamheid. Daarom vraagt de aanpak van armoede om een brede benadering. We leggen verbindingen met andere domeinen en we leggen verbindingen met partners in de stad. Zo kunnen we meer doen voor hen die in armoede leven. Daarom spreken we van een armoedeplan. Daarmee geven we invulling aan de innovatie van het armoedebeleid.

We hanteren een brede definitie van armoede en definiëren het, conform het Nationaal Actieplan, als: Armoede is een complex verschijnsel met veelal samenhangende dimensies: inkomen, maatschappelijke participatie, gezondheid, zelfredzaamheid, wonen en leefomgeving.

Kortom, het gaat om kwetsbare burgers. Vanuit het bewustzijn van de complexiteit van armoede kiezen we voor een benadering die zich zowel richt op het duurzaam verbeteren van de

inkomenspositie als op het voorkomen van sociale en maatschappelijke uitsluiting. We zijn tevreden als burgers ons aanbod beter weten te vinden, er gebruik van maken, en het ondersteuningsaanbod er toe leidt dat onze burgers, ondanks hun situatie, participeren. We willen namelijk dat sociale uitsluiting en de ongelijkheid die ontstaat door armoede, door onze aanpak vermindert.

ARMOEDE IN HET KADER VAN DE DECENTRALISATIES IN HET SOCIAAL DOMEIN

Met ingang van 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor een groot aantal taken op het gebied van de Wmo, Jeugd en de Participatiewet. Het doel van deze decentralisaties is (zo zelfstandig mogelijke) deelname aan de samenleving voor iedereen mogelijk maken. Omdat armoede meer is dan een tekort aan inkomen, heeft het gevolgen voor meerdere leefgebieden van inwoners. Daarom is integrale samenwerking nodig. Veel beleid dat van invloed is op armoede was en wordt op regionale schaal gemaakt. De beleidskaders en beleidsplannen, de verordeningen en uitvoeringsbesluiten op het gebied van Participatiewet, Wmo en Jeugd worden immers gemaakt op de schaal van Maastricht-Heuvelland en - voor wat betreft Jeugd - op de schaal van Zuid Limburg.

Daarbij moeten we er rekening mee houden dat armoedebestrijding in de zin van inkomensondersteuning nog steeds grotendeels bepaald wordt door landelijke wet- en regelgeving. Lokaal geven we de uitvoering vorm, met oog voor de specifieke wensen en noden van onze burgers.

METEN IS WETEN

De drie decentralisaties gaan zoals bekend gepaard met bezuinigingen. Met ingang van 1 januari 2016 hebben we een gemeenschappelijke regeling (GR) op het gebied van uitvoering van de Participatiewet voor de regio Maastricht-Heuvelland, en wordt de uitvoering van de GR door Maastricht verzorgd bij Sociale Zaken Maastricht-Heuvelland.

Ook het minimabeleid van de gemeenten in Maastricht-Heuvelland wordt daarin uitgevoerd. De vorming van één uitvoeringsorganisatie in combinatie met financiële ontwikkelingen maken het nodig om te onderzoeken welke verschillende regelingen die gemeenten hanteren, wat het gebruik en wat het effect van de regelingen is. Vandaar dat de gemeenten in Maastricht-Heuvelland besloten hebben om een regionaal armoedeonderzoek te doen. Het is goed te weten welke regelingen we op dit moment hebben, hoe het gebruik ervan is en wat het effect is van de verschillende regelingen. Ook kwalitatief: wat doet armoede met mensen. Hoe kunnen wij de zaken waar we als overheid mee bezig zijn, laten aansluiten op de wensen en mogelijkheden van degenen die armoede treft. En waar kunnen we komen tot stroomlijning van regelingen.

De verschillende gemeenten in het Heuvelland hebben op verschillende tijdstippen onderzoek hiernaar gedaan. In Maastricht heeft dit onderzoek voor het laatst plaatsgevonden in 2006. Met de steeds verdergaande samenwerking op het sociaal domein is er echter behoefte om een gemeenschappelijk en gelijktijdig onderzoek uit te voeren om tot een gemeenschappelijke nulmeting te komen. De resultaten van dit regionale armoedeonderzoek zullen we meenemen in de monitoring en bijstelling van dit actieplan.

(EXTRA) GELD ?

In navolging van de extra rijksmiddelen voor bestrijding van armoede en schulden die vanaf 2014 ter beschikking zijn gekomen voor de gemeenten, heeft het rijk tijdens Prinsjesdag 2015 aangekondigd de extra armoedemiddelen te verhogen. Het betreft beleidsvoornemens, en dat betekent dat de Tweede en Eerste Kamer er nog een besluit over moeten nemen.

We gaan ervan uit dat dit besluit positief uit zal vallen en we willen een deel van het geld bestemmen voor een aantal innovatieve ideeën die in dit plan staan. Pas nadat duidelijk is om welk bedrag het gaat, kan er een prioritering gegeven worden aan de verschillende ideeën. Vandaar dat we de begroting bij dit plan zeer voorzichtig hebben opgezet.

TWEE LIJNEN: ONDERZOEKEN EN DOEN

We willen in onze herijking van de armoedeaanpak aansluiten bij de leefwereld van degenen die het betreft. Daarom zijn we gestart met een brede inventarisatie in de maanden april t/m juli. Er zijn lokale bijeenkomsten geweest op 14 april, 4 juni en 11 juli. Er is een regionale bijeenkomst geweest, het EVI panel, op 21 april 2015. Er hebben bezoeken plaatsgevonden bij mensen die in armoede leven. Er zijn gesprekken geweest met diverse organisaties die te maken hebben met mensen in armoede. We zijn met elkaar in gesprek gegaan en de gesprekken duren nog steeds voort. Dat zorgt voor verbindingen tussen verschillende partijen en leidt tot het ontstaan van nieuwe initiatieven, bijvoorbeeld het Maatschappelijk Ondernemen Diner van *Samen voor Maastricht*, met als doel specifiek matches tot stand te brengen tussen bedrijven en initiatieven op het onderwerp armoede.

We zien dat er meer gesprekken op gang komen, waarbij er meer begrip en waardering voor elkaars rol en verantwoordelijkheid ontstaat. Daarmee nemen we een voorschot op een toekomst waarin we samen, en met verschillende rollen en verantwoordelijkheden, de omvang en de duur van armoede verminderen.

Tijdens de periode van het verzamelen, beoordelen en verwerken van alle informatie zijn er ook al allerlei acties geweest om armoede te verminderen. Denk bijvoorbeeld aan de actie om achterstanden voor wat betreft schuldhulpverlening bij de Kredietbank Limburg weg te werken, het opplussen van de bijdrage aan het Jeugdsportfonds, de uitbreiding van de ondersteuning aan de schuldhulpmaatjes, JOGG, het versterken van de inzet van de GGD, een 1/3 lagere eigen bijdrage WMO dan het landelijk gemiddelde, start pilot ter vermindering van huisuitzettingen als gevolg van betalingsachterstanden, en loopt overleg met corporaties over betaalbaarheid huurwoningen, collectieve Zuid-Limburgse ziektekostenverzekering waarbij eigen risico alsmede de eigen bijdrage WMO tot een maximum van Euro 400,- is mee verzekerd. Het idee van een vertrouwensexperiment basisinkomen is gelanceerd tijdens de brede armoedebijeenkomst van 14 april. We hebben daarna een aantal stappen gezet, waaronder het organiseren van de bijeenkomst over dit onderwerp op 11 juli. In hoofdstuk 8 van dit plan staat een overzicht van genomen en voorgenomen acties in de aanpak van armoede.

ARMOEDE IN MAASTRICHT

Er zijn veel verschillende gegevensbronnen over het onderwerp Armoede. Op basis van de minimascan Stimulansz, versie september 2015, kunnen we in de volgende overzichten ramingen geven. Het betreft ramingen over 2014 en 2015 en vastgestelde gegevens betreffende 2013. De gegevens van het CBS over armoede gaan maar tot 2012 en in een enkel geval tot 2013. Het sociaal minimum is gekoppeld aan de diverse bijstandsnormen per afzonderlijke huishoudsituatie.

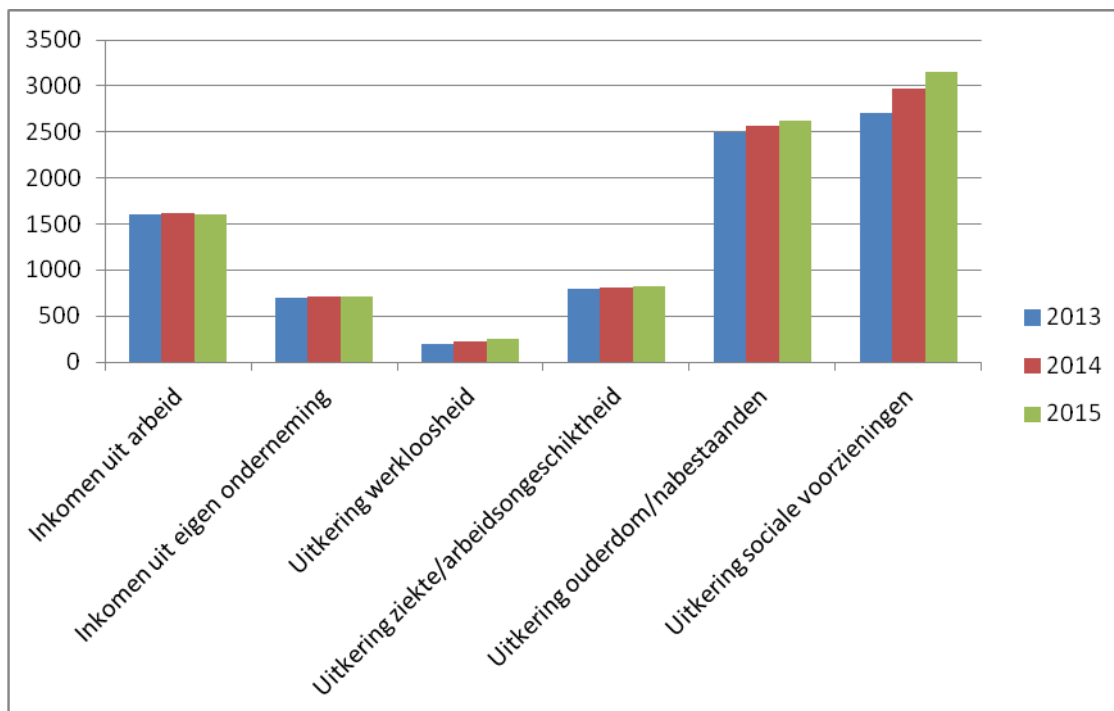
Echtparen/samenwonenden 2015	23 jaar tot AOW leeftijd	AOW leeftijd
Netto maandinkomen (zonder vakantietoeslag)		
100% sociaal minimum	€ 1.306,00	€ 1.402,00
110% tot 150% sociaal minimum	€ 1.437,00 - € 1960,00	€ 1.543,00 - € 2104,00

Alleenstaanden en alleenstaande ouders	23 jaar tot AOW leeftijd	AOW leeftijd
Netto maandinkomen (zonder vakantietoeslag)		
100% sociaal minimum	€ 914,00	€ 1.025,00
110% tot 150% sociaal minimum	€ 1006,00 - € 1.372,00	€ 1.128,00 - € 1.538,00

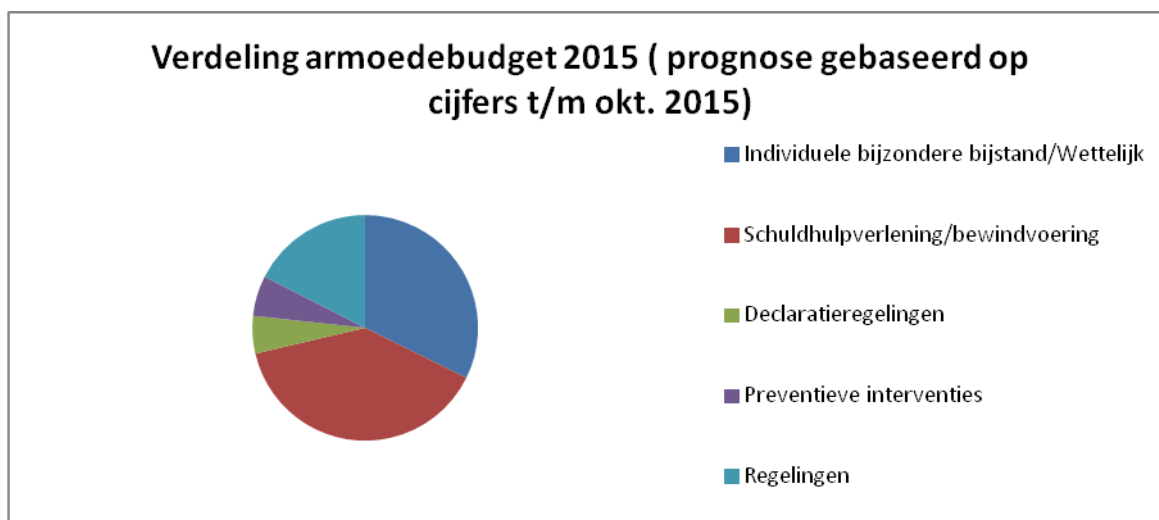
Maastricht heeft meer armoede dan gemiddeld in Nederland. In vergelijking met de steden uit de regio heeft Maastricht naar verhouding echter minder huishoudens met een inkomen tot 110 % van het sociaal minimum. We doen het in verhouding met de regio dus goed.

2015 (prognose)	Aantal huishoudens met een inkomen tot 110 % van het sociaal minimum	Percentage huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum tov alle huishoudens	Aantal kinderen < 18 jaar behorend tot een huishouden met een inkomen tot 110%
Nederland	895.360	11,7 %	342.690
Maastricht	9.160	13,7 %	2.940
Heerlen	7.940	17,6 %	3.150
Sittard-Geleen	6.200	13,8%	2.330
Roermond	4.030	14,9%	1.740

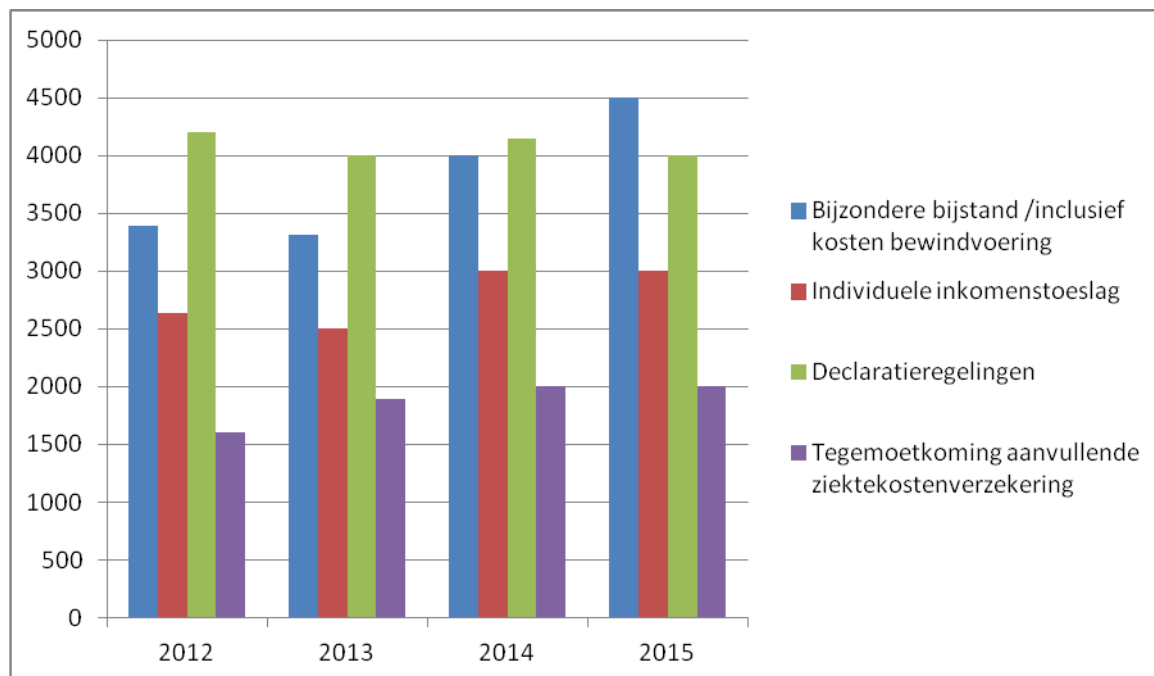
In Maastricht is het percentage huishoudens dat moet rondkomen van 110 % van het sociaal minimum tot 2015 gegroeid tot 13,7 %, zijnde 9.160 huishoudens. De toename in armoede zit vooral in kwetsbare groepen als uitkeringsgerechtigden en personen met een ouderdoms-/nabestaandenuitkering.

Verdeling armoedebudget

Overzicht aantal aanvragen gemeentelijke minimaregelingen

Om nog meer inzicht te krijgen in de omvang en kenmerken van armoede, wordt er in 2016, zoals op pagina 2/3 wordt aangegeven, in 2016 een regionaal armoede onderzoek uitgevoerd.

BELANGRIJKSTE AANDACHTSPUNTEN UIT DE VERSCHILLENDE GESPREKKEN¹

Belangrijkste conclusie uit de gesprekken die de afgelopen periode plaatsgevonden hebben, is dat de uitspraken die we gehoord hebben, stroken met landelijke beelden over armoede. Verschil zit er soms in de prioritering, in de concrete voorbeelden die we gehoord hebben. Dat sterkt ons in de overtuiging dat de aanpak van armoede moet plaatsvinden binnen de lokale gemeenschap.

- Armoede is voor iedereen anders. Het heeft te maken met niet rond kunnen komen, maar niet per se met een laag inkomen.
- Armoede isoleert: je kunt minder meedoen, op bezoek, deelnemen aan activiteiten. Dat gevoel van sociale uitsluiting wordt altijd in verbinding gebracht met het begrip armoede.
- Armoede heeft een relatie met andere leefgebieden als gezondheid, wonen in een slechter huis, in een wijk waar je je niet altijd prettig voelt.
- Kinderen die opgroeien in armoede lopen een groter risico op sociale uitsluiting: er zijn minder mogelijkheden om bijvoorbeeld deel te nemen aan culturele of sportactiviteiten. Niet alleen omdat er geen geld voor is, maar ook omdat er soms sprake is van verkeerd

¹ In de tekstballonnetjes in dit plan staan uitspraken die we opgetekend hebben in de diverse ontmoetingen en bijeenkomsten

voorbeeldgedrag, omdat de kinderen niet uitgedaagd worden om zich te ontwikkelen, omdat de ouders zelf geen groot netwerk hebben. Veel mensen die we gesproken hebben, gaven aan dat we vooral aandacht moeten schenken aan deze groep.

- Armoede is een taboe. Dat leidt er bijvoorbeeld toe dat mensen soms te laat hulp zoeken en dat de problemen al groter zijn geworden dan dat noodzakelijk was geweest.
- Financiële problemen veroorzaken grote stress en leiden tot meer en andere problemen. Als je 's nachts wakker ligt van de schulden, ben je de dag daarna niet fit om te werken of om andere zaken te doen. De theorie van de schaarste laat zien dat mensen die te maken hebben met armoede geen oog meer hebben voor andere zaken. Daardoor lopen ze grotere kans op korte termijn denken, op het maken van onverstandige keuzes, op een tunnelvisie en soms zelfs tot een (tijdelijke) verlaging van het IQ.²

² Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir: Schaarste- hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Maven Publishing 2013

Hoofdstuk 1: De innovatie van het armoedebeleid

Doel

Armoede en sociale uitsluiting hebben een nauwe relatie met elkaar. Sociale uitsluiting leidt ertoe dat mensen niet optimaal meedraaien in onze samenleving. Ze ervaren achterstand op het gebied van bijvoorbeeld arbeid, onderwijs, huisvesting, gezondheid. Deze opeenstapeling van achterstanden maakt het voor mensen in armoede extra lastig om hun situatie te verbeteren.

De gemeente Maastricht gaat de strijd met armoede aan. We willen dat zo min mogelijk inwoners in armoede leven en opgroeien. Daarom zetten we vooral in op preventie en vroegsignalering, op de aanpak van schulden, op vereenvoudiging van complexe armoederegelingen en op experimenteren met innovatieve projecten. We willen zo veel mogelijk voorkomen dat mensen in armoede terechtkomen. We zetten in op vroegtijdige signalering van problemen en schulden. We zorgen er enerzijds voor dat degenen die (tijdelijk) onze financiële ondersteuning nodig hebben, deze krijgen. Daarbij zorgen we ervoor dat mensen ons aanbod weten te vinden, dat ze niet gehinderd worden door bureaucratische rompslomp, dat ze sneller en beter geholpen worden zodat ze niet minder wakker liggen van de zorgen over hun primaire levensbehoeften. Daarnaast willen we perspectief bieden aan onze inwoners door hen te begeleiden naar opleiding of werk.

Het college constateert dat de armoedesituatie van burgers hardnekkiger wordt en dat er daarom gezocht moet worden naar nieuwe oplossingen. We willen daarom aan de slag met innovatieve aanpakken en experimenten. Daarmee willen we sociale uitsluiting en de ongelijkheid die ontstaan door armoede, aanpakken.

Uitgangspunten innovatie armoedebeleid

We hanteren de volgende uitgangspunten voor de innovatie van onze armoede-aanpak:

Toegankelijkheid: we willen dat onze gemeentelijke regelingen beter toegankelijk zijn. Degenen voor wie ze bedoeld zijn, moeten ze gemakkelijk kunnen vinden, begrijpen en aanvragen.

Beginnen bij het begin: schulden willen we liefst zoveel mogelijk voorkomen en/of zoveel mogelijk in een vroeg stadium aanpakken.

Kinderen: als we bij het begin willen beginnen, dan zijn kinderen vanzelfsprekend een aparte doelgroep in de aanpak van armoede. Want als zij hun ontwikkelkansen kunnen vergroten, ongeacht de situatie van hun ouders, dan werkt dat preventief naar hun toekomst toe.

Samen aan de slag: in de aanpak van armoede kunnen we in Maastricht gelukkig beschikken over een grote en diverse groep van inwoners, vrijwilligersinitiatieven, charites enz. We zoeken actief verbinding en faciliteren ook het leggen van verbindingen. Ook binnen onze eigen organisatie hebben we contact met de betrokken domeinen (bijvoorbeeld Sociale Zaken Maastricht-Heuvelland, de beleidsmedewerkers bij wonen, Wmo, jeugd).

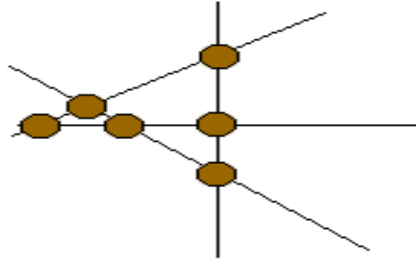
Zelfredzaamheid: het vergroten van de zelfredzaamheid is een belangrijk thema. In de toekomst wordt meer ingestoken de vergroting van de weerbaarheid van mensen, zodat meer vertrouwd kan worden op het probleemoplossend vermogen van mensen om hun eigen problemen op te lossen zodat ze zich zelf financieel kunnen redden. Mensen voor wie dit te hoog gegrepen is, blijven we helpen.

Leefwereld en gedrag: de leefwereld van mensen staat centraal en we houden rekening met gedragsaspecten die meespelen rond armoede.

De lijnen van de armoedeaanpak

We hebben, op basis van de input van alle verschillende gesprekken, besloten tot een armoedeaanpak op 4 hoofdlijnen:

1. preventie en vroegsignalering
2. aandacht voor schulden
3. het systeem in Maastricht eenvoudiger maken
4. verbinden!

De lijnen staan niet los van elkaar. Ze hebben samenhang met elkaar en versterken elkaar. We willen de verdere uitwerking van de lijnen ook op een verbonden wijze vormgeven, verbonden met organisaties en inwoners die in de praktijk werkzaam zijn in en/of geconfronteerd worden met de genoemde onderwerpen. Daarnaast zoeken we ook de verbinding met de overige beleidsterreinen. Want op veel terreinen vinden er zaken plaats die ook van invloed zijn op de aanpak van armoede.

In de volgende hoofdstukken vindt u een uitwerking per hoofdlijn en een inventarisatie van onderwerpen uit de programmabegroting, die ook bijdragen aan de aanpak van armoede.

Hoofdstuk 2: Preventie en vroegsignalering

Waar gaat het over?

Vaak wordt aangegeven dat armoede een taboe is, dat mensen een hoge drempel ervaren om hulp te vragen. In verschillende rapporten en publicaties³ blijkt dat het grootste deel van de mensen niet bekend is bij schuldhulpverlening en dat mensen lang wachten om hulp te vragen. Dan zijn de schulden vaak al opgelopen, zijn er vaak ook al problemen op meerdere leefgebieden en wordt het traject om te komen tot een oplossing langer, intensiever, ingewikkelder en duurder.

Wat is onze ambitie?

Voorkomen is beter dan genezen! Het investeren in preventie en vroegsignalering, en het sneller helpen van mensen, levert meteen voordelen op. Dat wordt makkelijker als er minder schaamte heerst over het onderwerp armoede. Armoede moet een gewoon gespreksonderwerp worden.

Daarvoor hebben we verschillende afdelingen binnen de gemeente, maar zeker ook partners in de stad voor nodig. Denk bijvoorbeeld aan scholen die een rol kunnen spelen in financiële opvoeding, huisartsen die mensen op hun spreekuur krijgen met bijvoorbeeld slaapproblemen, woningcorporaties die ervaren dat het innen van de huur soms lastig is. De sociale teams moeten een belangrijke preventieve en signalerende rol gaan spelen. Bij het keukentafelgesprek moet de professional alert zijn op signalen van armoede.

Wat gaan we doen?

1. KINDEREN

Kinderen die opgroeien in armoede, lopen een grotere kans om zelf later ook in armoede te leven. In Maastricht groeien ongeveer 2900 kinderen op in armoede. Kinderen die opgroeien in armoede hebben het lastig om gewoon mee te doen. Ze hebben misschien geen dagelijkse warme maaltijd, ze krijgen geen nieuwe kleding wanneer het nodig is. Ze kunnen niet lid zijn van een sport- of muziekvereniging en een verjaardag vieren met cadeautjes en traktatie op school is niet mogelijk. De Kinderombudsman heeft in zijn eindrapport *Kinderen in Armoede in Nederland (juni 2013)* de gemeenten aanbevolen om een kindpakket samen te stellen.

In maart 2014 heeft de kinderombudsman de handreiking aan Nederlandse gemeente voor "effectief kindgericht armoedebeleid" uitgebracht. Hierin zijn aanbevelingen opgenomen voor gemeenten om te komen tot een eigen gemeentelijk kindpakket. Waarbij niet alleen de regelingen van de gemeenten, maar ook van landelijk en lokale initiatieven zijn opgenomen. De kinderombudsman heeft gemeenten geadviseerd tot het ontwikkelen van een armoedebeleid, waarin hulp direct ten goede komt aan kinderen.

De gemeente Maastricht heeft al een divers aanbod aan kindregelingen. In onderstaand overzicht is een vergelijking gemaakt tussen de elementen van het kindpakket van de kinderombudsman en ons gemeentelijk ondersteuningsaanbod.

³ Zie bijvoorbeeld het Nibud rapport: Overkoepelende blik op de omvang en preventie van schulden in Nederland, oktober 2014 of de Armoede monitor 2014 van CBS

Aanbeveling kindpakket Kinderombudsman	Maastrichtse kindregelingen	Opmerkingen/aanvullingen
De absoluut noodzakelijke behoefte	V	Via de bijzondere bijstand en de voedselbank zijn de absoluut noodzakelijke behoeften gewaarborgd.
Zaken om mee te kunnen doen in de samenleving	V	Via Declaratieregeling I, stichting Leergeld
Vouchers voor basisbenodigdheden zoals een stel winterkleden en zomerkleden	V	Er wordt in Maastricht niet gewerkt met vouchers. Via verschillende initiatieven, bijvoorbeeld, Stichting de Gouwe zijn wel kledingpakketten verkrijgbaar.
Lessen voor een basiszwemdiploma	V	Via het Jeugdsportfonds kunnen lessen voor een basis zwemdiploma worden vergoed, tot een maximum van € 225,- per jaar
Een bibliotheekpas tot 18 jaar	V	Kosten contributie stadsbibliotheek worden vergoed via declaratieregeling
Vervoer: fietsregeling en/of (gratis) openbaar vervoer		Er is geen regeling voor lokaal openbaar vervoer voor kinderen en jongeren. Daarentegen zijn wel mogelijkheden voor het verkrijgen van een fiets via bijvoorbeeld de fietsbank. Kinderen die de mogelijkheid hebben moeten vooral gestimuleerd worden om te fietsen omdat dit ook bijdraagt aan de gezondheid/fitheid van kinderen.
Deelname aan een wekelijkse activiteit ter ontspanning of sportieve/ culturele ontwikkeling	V	Is opgenomen in het Jeugdsportfonds en Jeugd cultuurfonds.

Uit dit overzicht blijkt dat we in Maastricht, met uitzondering van de “toegang tot openbaar vervoer,” invulling geven aan de elementen die volgens de kinderombudsman onderdeel moeten vormen van een kindpakket. Uit onderzoek van de Kinderombudsman blijkt dat veel gemeenten de kosten voor vervoer meestal verstrekken via een gratis voorziening (een abonnement of een fiets in natura) of op declaratiebasis⁴. Overigens blijkt ook uit dit rapport dat 28% van de gemeenten geen voorziening op het gebied van vervoer aanbiedt.⁵ We zijn er alert of onze huidige vervoersondersteuning aan kinderen belemmeringen oplevert om bijvoorbeeld te voldoen aan onderwijsverplichtingen en zullen in voorkomende gevallen streven naar maatwerkoplossingen.

Maar daarmee zijn we er nog niet.

⁴ Onderzoek naar Kindpakketten, Bureau Bartels, 23 november 2015, pag. 20

⁵ Idem, pagina 6

Het belang van een goede schoolopleiding

Een goede, afgeronde schoolopleiding is een belangrijke voorwaarde om een baan te kunnen vinden. Een betaalde baan is een belangrijke voorwaarde om niet in armoede terecht te komen. Dat betekent dat we initiatieven die bevorderen dat kinderen deel kunnen blijven nemen aan onderwijs en onderwijsgerelateerde zaken, ondersteunen. Daarom hebben we het voornemen om via inkomensondersteunende maatregelen belemmeringen voor deelname aan integrale kindcentra weg te nemen.

Kinderen en gezondheid

Het aanleren van een gezonde leefstijl is een investering in de toekomst. Daarom zijn er verschillende programma's om kinderen (en hun ouders) te ondersteunen bij een gezonde leefstijl: programma's als JOGG (jongeren op gezond gewicht), De Gezonde Basisschool van de GGD. Naast deze leefstijlprogramma's versterken we het netwerk van professionals rondom de scholen (de zorgcoördinator, de jeugdgezondheidszorg, het schoolmaatschappelijk werk) en vragen hen om in hun gesprekken met ouders expliciet te signaleren als hun kinderen niet gezond ontbijten en lunchen.

Kinderen doen mee

We hebben verschillende fondsen die zich richten op het vergroten van de kansen om mee te doen. Denk aan het jeugdsportfonds, jeugdcultuurfonds en stichting Leergeld. Deze fondsen krijgen ook een jaarlijkse bijdrage van de gemeente. Van belang is echter dat de gemeenten niet de enige financier blijft, maar dat er bijvoorbeeld via crowdfunding en comités van aanbeveling ook andere inkomensbronnen aangeboord worden door de verschillende fondsen.

Kinderen leren omgaan met geld

Het is belangrijk om kinderen thuis en op school financiële voorlichting te geven. Om kinderen voor te bereiden op hun toekomst en hen te ondersteunen bij hun pogingen om een betere toekomst voor zichzelf te bereiken. Dat is een verantwoordelijkheid voor de ouders, maar niet alle ouders zijn in staat om hun kinderen daarin te ondersteunen. Daarom zijn er ook andere initiatieven en partijen nodig. Als kinderen al leren hoe zijn hun financiële zelfredzaamheid kunnen bevorderen, dan kunnen ze de opgedane ervaring gebruiken als ze op later leeftijd geconfronteerd worden met financiële vraagstukken.

Jeugd zit in armoede door ouders, maar die weten het vaak niet, leer jeugd met geld om te gaan!

Geef op school preventielessen

Als eerste gemeente in Nederland voert Maastricht een in België met veel succes ingezet spel in. Daarin leren jongeren op een interactieve manier om op eigen benen te staan en wat het betekent om schulden te hebben. Dit is het stadspel "No credit, game over." Gewapend met een tablet en via social media gaan jongeren op pad in Maastricht. Daarbij bezoeken ze zelf de verschillende instanties en organisaties (o.a. bank, telefoonprovider, gerechtsdeurwaarder, sociale zaken). Ze verzamelen materiaal, leren zich te wapenen tegen de valkuilen van de consumptiemaatschappij en zoeken in groepjes naar oplossingen van schulden.

In de interactieve nabespreking worden het gedrag en de beslissingen van jongeren geëvalueerd. Dat leidt tot een belangrijk gesprek, dat een eerste aanzet geeft voor meer zelfstandigheid en weerbaarheid rondom geld en hoe er mee om te gaan. In november 2015 hebben 270 leerlingen van voortgezet onderwijs deelgenomen. Voor 2016 zijn er inmiddels 1600 nieuwe aanmeldingen vanuit scholen. Bovendien hebben een aantal scholen uit de regio interesse getoond (o.a. Sophianum in

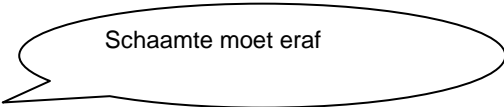
Gulpen en Stella Maris in Meerssen) en zijn er ook een aantal gemeenten geïnteresseerd in onze aanpak (o.a. Heerlen, Sittard Geleen, Goirle, Valkenburg aan de Geul, Roermond.) Onze wens is dat scholen het spel het standaard opnemen in het onderwijs programma en dat alle middelbare scholieren bereikt worden. We overleggen met de scholen over de ervaringen met het spel en de wijze waarop het spel een standaard onderdeel van het onderwijscurriculum kan worden.

2. VOORLICHTING EN ONDERSTEUNING BIJ LIFE EVENTS

Sommige gebeurtenissen in een mensenleven kunnen een grote invloed hebben op het snel ontstaan van financiële problemen en/of schulden. Je baan verliezen en in een uitkering terechtkomen, scheiden en opeens zelf de financiën van je huishouden doen, na een werkzaam leven met pensioen gaan. Het zijn allemaal situaties waarbij de financiële situatie van het ene moment op het andere verandert.

We gaan meer aandacht besteden aan het voorlichten van mensen die in een dergelijk situatie terechtkomen. Juist bij deze situaties is het belangrijk dat we mensen ondersteunen om de financiële situatie aan te passen aan de nieuwe omstandigheden. We onderzoeken ook of de werkwijze van *No credit, game over* ook geschikt gemaakt kan worden voor bijvoorbeeld vrouwen die na een scheiding alleenstaand moeder zijn, voor mensen die instromen in een bijstandsuitkering.

Verder zoeken we de samenwerking met partijen die een rol spelen op het moment dat een life event zich voordoet. Onze eigen teams bij Sociale Zaken Maastricht-Heuvelland zijn voor veel mensen de schakel richting gemeente. Maar ook advocaten in het geval van een scheiding, of werkgevers in het geval van het verlies van een baan, zijn partijen die een signalerende rol kunnen spelen.

Schaamte moet eraf

3. ARMOEDE UIT DE TABOESFEER HALEN

We gaan meer aandacht besteden aan het bespreekbaar maken van armoede. Het signaleren en bespreekbaar maken van signalen van armoede is een taak van onze professionals van het sociale wijkteam. De recent verschenen publicatie "De eindjes aan elkaar knopen" van de VNG helpt de professionals in deze verantwoordelijkheid. Maar we willen ook bijvoorbeeld via onze communicatiemiddelen en die van onze partners armoede uit de taboesfeer halen.

We zullen onze samenwerkingspartners uit de stad betrekken bij het ontwikkelen van activiteiten rondom armoede. Ons netwerk van vrijwilligersorganisaties "Samen uit de min" kan daarin een rol spelen. Verder zien we dat ervaringdeskundigen een belangrijke rol kunnen spelen in het overbrengen van informatie. Juist omdat zij uit eigen ervaring spreken, is er een betere aansluiting met de leefwereld van hen die in armoede leven.

De site "pasopjegeld" en het spel "no credit, game over" zijn voorbeelden van initiatieven die laagdrempelig communiceren over armoede mogelijk maken. Daarnaast blijven we onze schulden- en onze inkomenskaart actualiseren, zodat het bereik en de bruikbaarheid ervan vergroot worden.

Een nieuw hulpmiddel is de Oppluskaart, met allerlei praktische informatie over adressen, initiatieven enz. om met beperkt inkomen uit te komen. Deze Oppluskaart is gemaakt door gemeente in samenwerking met de vrijwilligersorganisaties die samen het initiatief "Samen uit de min" vormen. De informatie uit de Oppluskaart komt zowel in digitale vorm beschikbaar, bijvoorbeeld op de website www.pasopjegeld.nl, als ook in papieren vorm. Want niet iedereen kan zijn informatie op internet opzoeken. Met deze laagdrempelige toegankelijke hulpmiddelen kunnen mensen in een vroeg stadium zelf aan de slag en/of zelf op zoek naar de juiste ondersteuning.

We onderzoeken of we al onze huishoudens bewust kunnen maken van het belang van grip op geld, door een Geldkrant te maken in samenwerking met het Nibud, die we huis aan huis laten bezorgen. In die krant staat informatie over het op orde houden en krijgen van je financiën, en informatie over de

lokale partijen die daarbij een rol kunnen spelen. Ook onderzoeken we de mogelijkheid om via RTV Maastricht mensen te informeren. Daarmee bereiken we ook mensen die niet goed kunnen lezen.

Gemeente meer pro actief over regelingen

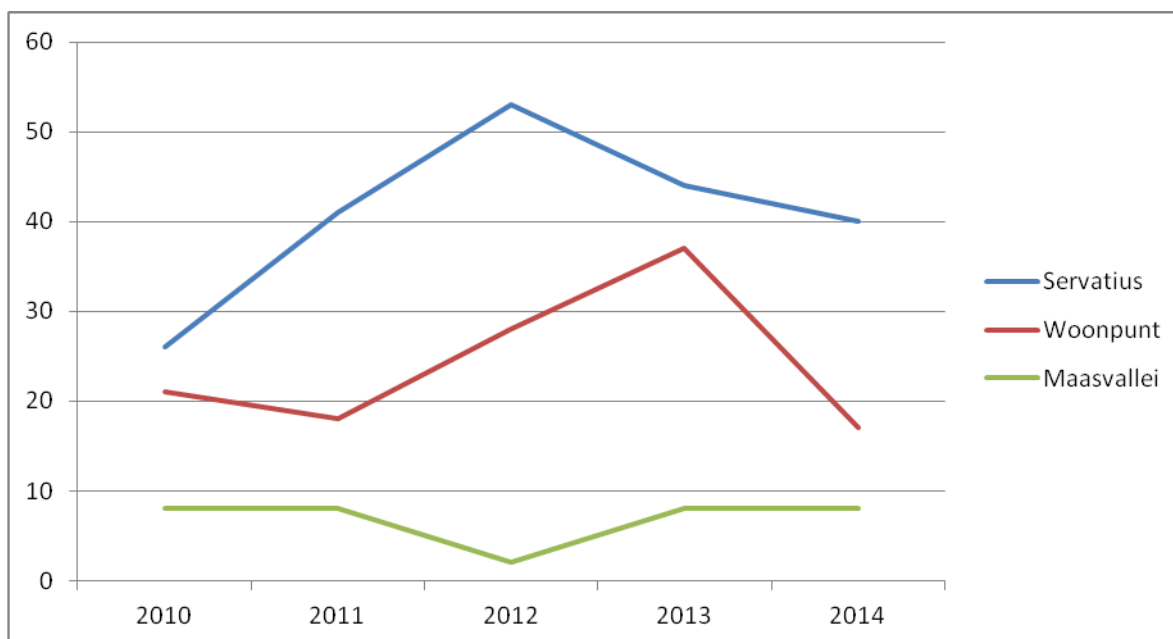
oppakken signalen betalingsachterstanden

4. PREVENTIE EN VROEGSIGNALERING BIJ SCHULDEN

Juist wanneer financiële problemen starten, moeten we alert zijn. Want door vroeg in te grijpen en bij te stellen kan voorkomen worden dat betalingsachterstanden automatisch oplopen, bijvoorbeeld doordat er boetes en deurwaarderskosten bij komen. Wij zetten in op 2 sporen:

1. In 2014 zijn Woonpunt en de Kredietbank Limburg gestart met een proef om het aantal huisuitzettingen als gevolg van betalingsachterstanden te verminderen. In 2015 is deze werkwijze uitgerold over de andere corporaties. Mensen met 2 maanden huurachterstand worden op spreekuur uitgenodigd bij de woningcorporatie. Bij dit gesprek is ook de kredietbank aanwezig. Indien nodig worden ook partijen als het Veiligheidshuis en Trajekt erbij betrokken, om verdere (gevolgen van de) huurachterstand te beperken. Uit onderstaande tabel blijkt deze aanpak in 2014 tot succes geleid te hebben.

Overzicht aantal huisuitzettingen per corporatie

2. Met ingang van 2016 starten we met een databank vroegsignalering betalingsachterstanden vaste lasten. Daarin worden gegevens van betalingsachterstanden bij de woningcorporaties, WML, energieleveranciers, collectieve ziektekostenverzekeraar en ook de gemeentelijke belastingen vergeleken. Bij meerdere betalingsachterstanden gaat een signaal naar het Veiligheidshuis, dat dan checkt welke partij uit netwerk al contact heeft met betrokkene en vanuit deze partij een gecoördineerde aanpak op verminderen betalingsachterstand inzet. In de toekomst willen we deze aanpak verknoepen met onze wijkteams.

Waar moet je terecht?

Zicht op problemen

Hoofdstuk 3: Aandacht voor schulden

Waar gaat het over?

Soms lijkt het erop alsof schulden maken heel gewoon is. Het begint op de basisschool al met het lenen van vriendjes, later wordt dat lenen van vrienden en familie en soms al bij banken. Bijna iedereen heeft schulden: een studieschuld, rood staan bij de bank, een hypotheekschuld. Veel van deze schulden vormen geen probleem en de hoogte van de schuld is niet de belangrijkste reden of een schuld ook een probleem wordt. Een hypotheekschuld wordt pas een probleem bij bepaalde situaties, als een huis verkocht moet worden bij een scheiding bijvoorbeeld.

Een achterstand in betalen leidt maatschappelijk gezien ook niet altijd tot problemen. Pas als er sprake is van meerdere betalingsachterstanden en de schuldenaar deze niet of slechts met veel moeite kan terugbetalen, gaan de achterstanden ook een maatschappelijk probleem vormen. Als we dus praten over het maatschappelijk probleem van schulden, dan gaat het over schulden en betalingen waarbij de schuldenaar niet of nauwelijks aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Schulden grijpen zwaar in in iemands leven. De zorg om rond te komen met weinig geld, wordt nog versterkt door zorgen over aanmaningen, deurwaarders, automatisch oplopen van schulden door boetes, beslaglegging enz. De regelingen rondom incasso vergroten het probleem. De wettelijke beslagvrije voet wordt niet altijd goed gehanteerd, de prioritaire positie van de overheid als schuldeiser kan ertoe leiden dat de aflossing van schulden bij bijv. woningcorporaties in het gedrang komt. Met de dreiging van huisuitzetting (en nog hogere maatschappelijke kosten) tot gevolg.

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en armoedeplan

Vanaf 1 juli 2012 is de Wet Gemeentelijke schuldhulpverlening van kracht. Deze wet zorgt ervoor dat de taak van de gemeenten op het terrein van de integrale schuldhulpverlening (zorgplicht) wettelijk is ingebed.

Sinds 2005 neemt de gemeente Maastricht deel aan een Gemeenschappelijke Regeling Kredietbank Limburg (KBL). Deze organisatie kan zowel de toegang tot de wettelijke schuldhulpverlening als ook de hulpverlening zelf verzorgen. Jaarlijks sluiten de afzonderlijke GR gemeenten een dienstverleningsovereenkomst (DVO) af met de Kredietbank Limburg.

Op grond van de wet gemeentelijke schuldhulpverlening moet de gemeenteraad voor een periode van 4 jaar een beleidsplan vaststellen dat de hoofdzaken bevat van het door de gemeente te voeren beleid op integrale schuldhulpverlening en het voorkomen dat personen schulden aangaan die ze niet kunnen betalen. Het eerste beleidsplan is in 2012 vastgesteld en uiterlijk 1 juli 2016 moet er een nieuw beleidsplan gemeentelijke schuldhulpverlening worden vastgesteld door de Raad.

Daarbij staan voor ons de maatschappelijke effecten voorop: een schuldenvrije toekomst is niet altijd haalbaar. Als dat het geval is, moeten we kiezen voor schuldenstabilisatie. Daarmee bedoelen we het beheersbaar maken van bedreigende schulden, het ondersteunen bij de mogelijkheden voor verruiming van inkomsten, het zekerstellen dat de vaste lasten betaald worden zodat mensen verzekerd blijven van “bad, bed en brood”. Wij willen dat onze middelen zo effectief en efficiënt mogelijk worden ingezet, zodat we enerzijds ervoor kunnen zorgen dat mensen de passende ondersteuning krijgen, en anderzijds het beslag dat deze dienstverlening legt op de armoedeaanpak niet onevenredig groot wordt.

Wat gaan we doen?

1. KENNEN WE ELKAAR, KUNNEN WE HET SAMEN BETER?

Er zijn veel partijen betrokken bij schuldhulpverlening. Sinds 2013 hebben we in Maastricht het netwerk “Samen uit de min” waarin zowel vrijwilligersorganisaties als Kredietbank Limburg als gemeente Maastricht participeren. Meer informatie over dit netwerk staat in hoofdstuk 5.

We staan in Maastricht niet aan het begin van de samenwerking tussen de verschillende partijen die zich bezighouden met schuldhulpverlening, we hebben al een basis gelegd.

Toch willen we in het voorjaar van 2016 een aparte netwerkbijeenkomst, een verbeter/versnellingskamer over dit onderwerp organiseren met in ieder geval de deelnemers aan het netwerk "Samen uit de min."

Met als doelen:

1. te komen tot betere afstemming,
2. een betere (gezamenlijke) dienstverlening voor degenen die dat nodig hebben,
3. nieuwe partijen te betrekken bij het onderwerp, en
4. om nieuwe ideeën te ontwikkelen met elkaar.

2. KUNNEN WE HET ZELF BETER?

Vanaf juli 2012 heeft de KBL voor de gemeente Maastricht zowel de toegang tot wettelijke schuldhulpverlening als ook de uitvoering van de wettelijke schuldhulpverlening verzorgd. Dit is ook vastgelegd in het

- beleidsplan gemeentelijke schuldhulpverlening van de gemeenten Maastricht, Heerlen, Sittard Geleen, Kerkrade, Brunssum en Landgraaf,
- het raadsbesluit betreffende implementatie Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening Maastricht van 18-09-2012

Alle bij de GR aangesloten gemeenten onderzoeken op dit moment de rol, positie en takenpakket van de KBL in relatie tot onze gemeentelijke verantwoordelijkheid. Daarbij zien we dat gemeenten meer grip willen krijgen op de toegang tot schuldhulpverlening. Een aantal gemeenten uit de GR zetten ook al stappen in die richting. Ook wij willen de toegang tot schuldhulpverlening loskoppelen van de feitelijke uitvoering en willen de toegang tot schuldhulpverlening zelf gaan doen, en willen we vereenvoudiging van de procedures rondom saneringskredieten. We gaan daarvoor een projectorganisatie in het leven roepen.

Met deze wijziging moeten wachttijden en doorlooptijden tot een absoluut minimum worden beperkt en zal aansluiting worden gezocht bij de sociale teams. Bovendien willen we meer in gaan zetten op een financieel stabiele situatie dan een schuldenvrije toekomst. We zien namelijk dat het doel van een schuldenvrije toekomst niet altijd haalbaar is. Bijvoorbeeld door de aard en de hoogte van de schulden of doordat de oorzaak van het ontstaan van schulden vaak niet beïnvloedbaar is.⁶

Het beleidsplan schuldhulpverlening dat zoals eerder aangegeven uiterlijk 1 juli 2016 door de raad wordt vastgesteld, omvat besluiten op basis van dit onderzoek en de uitkomsten van de projectorganisatie.

3. KAN HET ANDERS?

Naast het verbeteren van bestaande praktijken willen we ook een experiment doen met een andere aanpak. De Goede Gierenaanpak beoogt een brede en fundamentele herijking van de aanpak van de schuldenproblematiek.

Dit initiatief (van o.a. Pieter Hilhorst en Jos van de Lans) is in 2015 gestart met vernieuwende onderzoeks- en uitvoeringspraktijken. Door niet te vertrekken vanuit formele en bureaucratische mogelijkheden, maar vanuit een maatschappelijke kosten-batenanalyse, wil de aanpak goedkopere en betere oplossingen mogelijk maken.

We willen in een pilot experimenteren of deze aanpak leidt tot verbetering van de schulddienstverlening en van de (financiële) zelfredzaamheid van de burger. Het gaat om een uitbreiding van het handelingsrepertoire van schuldhulpverlening, aanvullend op de huidige werkwijze. De uitgangspunten zijn een positieve spiraal en de maximale benutting van de eigen kracht van de bewoner. De insteek van de pilot zal met name gericht zijn op preventie, bijvoorbeeld budgetbeheer in eigen kring, of een pilot met een incassovrije wijk.

⁶ Verdiepend onderzoek naar de groep onderbewindgestelden. Bureau Bartels in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Amersfoort, augustus 2015

4. KWALITEITSBEWAKING SCHULDHULPVERLENING

We hebben als gemeente zelf of middels samenwerking met derden een aanbod van hulpverlenende, bemiddelende, sanerende en voorlichtende activiteiten op het gebied van schuldhulpverlening.

Niet iedereen kan of wil echter gebruik maken van de mogelijkheden die vanuit de gemeente worden aangeboden.

Er zijn verschillende andere partijen die ondersteuning kunnen bieden.

1. Voor mensen die door omstandigheden (tijdelijk) niet zelf hun financiën kunnen regelen, kan een bewindvoerder dat doen. Beschermingsbewind betekent dat een, door de kantonrechter toegewezen, bewindvoerder de financiën zoveel mogelijk samen met de onder beschermingsbewind gestelde verzorgt. Wij vergoeden de kosten voor bewindvoering voor mensen met een inkomen tot 110 % van het sociaal minimum volledig, voor mensen met een inkomen boven de 110% van het sociaal minimum wordt vergoed naar draagkracht. We hebben als gemeente wel de kosten van bewindvoering, maar we hebben geen invloed op de aanvragen van bewindvoering, op de bewindvoerder die ingeschakeld wordt, en ook niet op de duur en het verloop van het traject.
2. Een budgetcoach of budgetbeheerder ondersteunt mensen die (tijdelijk) het zicht op hun financiën zijn kwijtgeraakt en stelt samen met de cliënt weer orde op zaken. Een budgetcoach mag geen afspraken maken over betaalregelingen enz. met schuldeisers. Budgetcoaches kunnen vrijwilligers zijn, bijvoorbeeld de schuldhulpmaatjes of de budgetkringen, maar het kunnen ook commerciële bureaus zijn. In Maastricht kunnen burgers voor wie tijdelijk budgetbeheer nodig is, gratis gebruik maken van de dienstverlening van de Kredietbank Limburg.

Mensen kiezen zelf met welk bureau zij in zee gaan. Er zijn echter grote kwaliteitsverschillen tussen de verschillende bureaus. Vaak komen mensen er echter pas achter of ze wel of niet goed geholpen worden, als ze al een contract met een bureau hebben. Dat is te laat. Mensen hebben behoefte aan informatie vooraf. Als gemeente willen we mensen beter ondersteunen bij hun keuze. Tegelijkertijd kunnen we daarin niet te veel sturen, omdat we geen positie hebben om bepaalde bureaus voorrang te geven. Bovendien betreft het juist de inzet van bureaus in situaties waar we als gemeente geen formele rol hebben.

Wij onderzoeken daarom mogelijkheid om aan de site “pasopjegeld” een besloten forum/meldpunt toe te voegen. In dit besloten deel kunnen (semi)professionals (o.a. consultants gemeenten, maatschappelijk werkers, vrijwilligers van bijvoorbeeld schuldhulpmaatjes of stichting leergeld) melding maken van ervaringen met partijen op het gebied van bewindvoering, budgetcoaching of budgetbeheer.

5. TERUGDRINGEN KOSTEN BESCHERMINGSBEWIND

Niet iedereen is in staat zijn eigen financiën te regelen. Soms wordt er ook misbruik gemaakt van deze situatie. Daarom kan iemand anders via de rechtbank dan beschermingsbewind aanvragen. De gronden waarop beschermingsbewind aangevraagd kan worden, zijn de laatste jaren verruimd. Het hebben van schulden is nu ook al een reden om beschermingsbewind aan te vragen. Dat leidt tot een forse stijging van aanvragen en tot een forse stijging van de kosten bewindvoering binnen de bijzondere bijstand. We willen meer grip krijgen op deze kosten. Daar waar mensen (weer) voldoende zelfredzaam zijn, willen we juist hun zelfredzaamheid stimuleren in plaats van de verantwoordelijkheid van mensen over te (blijven) nemen. Daarom starten we samen met een aantal andere gemeenten met een pilot *stopzetten beschermingsbewind* bij de rechtbank. We gaan verzoeken tot stopzetting indien wanneer de bewindvoering niet noodzakelijk wordt bevonden en/of niet zinvol is gebleken.

Daarnaast onderzoeken we of we via het instrument bestuurlijk aanbesteden kunnen komen tot een pool van bewindvoerders en budgetbeheerders, waarover we zelf de regie kunnen voeren. Daarmee

kunnen we meer invloed uitoefenen op de kwaliteit van de bewindvoerders en budgetbeheerders die aangesloten zijn bij de pool. Aanmelding voor deze pool verloopt dan ook via de gemeente. Wanneer de gemeente bepaalt dat bewindvoering het juiste instrument is, wordt een verzoek tot onderbewindstelling ingediend bij de rechtbank, bij een van de onder de pool vallende bewindvoerderskantoren. Wanneer budgetbeheer voldoende is, wordt dit ondergebracht bij de budgetbeheerders in de pool.

We denken hiermee de kosten van bewindvoering te kunnen beperken, vooral ook omdat budgetbeheer er ook op gericht is om mensen weer zelfredzaam te maken wanneer dit mogelijk is. Overigens kunnen we deze werkwijze niet verplicht stellen: mensen zijn niet verplicht om e.e.a. via de pool van de gemeente te laten lopen. Dat betekent dat er ook anderen een verzoek tot bewindvoering kunnen indienen bij de rechtbank, die een dergelijk verzoek ook kan accorderen. Voor zover zicht bestaat op aanvragen ingediend door anderen, wordt zoveel mogelijk actief daarop gestuurd.

Hoofdstuk 4: Het systeem in Maastricht eenvoudiger maken

Wat is het?

Zoals eerder aangegeven is veel regelgeving op het gebied van armoedebestrijding van inkomensondersteunend beleid landelijk beleid. Daar willen we als gemeente in ieder geval een signalerende rol spelen.

We zien echter dat mensen soms door de bomen het bos niet meer zien en verdwalen in alle regels. Regels die wij, als uitvoerder van wet- en regelgeving, uitvoeren terwijl we zien dat het strikt volgen van de regels bij burgers kan leiden tot een hogere schuldenberg, of het verhogen van problemen.

Wat is onze ambitie?

We willen "het systeem" minder complex maken. Dat begint dan met terreinen waar we zelf invloed op hebben, waar we zelf uitvoeren. We willen de toegang tot onze dienstverlening in het sociaal domein verbeteren, zoals ook in de programmabegroting bij programma 5/6 staat. Dat betekent bijvoorbeeld dat we nagaan of we, als mensen een specifieke aanvraag indienen, er automatisch gekeken wordt of iemand ook recht heeft op andere inkomensondersteunende instrumenten. Als iemand bijvoorbeeld bijzondere bijstand aanvraagt, wordt er automatisch gecheckt of betrokkene ook recht heeft op inkomenstoeslag, declaratieregelingen of een tegemoetkoming aanvullende ziektekostenverzekering.

Wat gaan we doen?

1. Vertrouwensexperiment Participatiewet

De participatiewet is per 1-1-2015 ingegaan. Landelijk wordt betoogd dat er een aantal elementen in deze wet bevoogdend werken, participatie verhinderen en dat de nadruk op bijvoorbeeld standaard sancties gemeenten verhindert om maatwerk te bieden. Ook wij willen oefenen met dit thema en toetsen of de vooronderstelling klopt dat meer vertrouwen in mensen en het verkleinen van de armoedeval leidt tot meer participatie. Indien het experiment positieve resultaten heeft, gaan we onderzoeken of en op welke wijze we deze werkwijze kunnen inbedden en/of uitbreiden.

2. Daarnaast hebben we aan Sociale Zaken Maastricht Heuvelland gevraagd om een top tien van regels te maken die, bij naleving door de gemeente, bij mensen leiden tot grotere problemen, in plaats dat problemen verminderd worden. We willen bezien of we, ook als overheid, een daad moeten stellen door "burgerlijk ongehoorzaam" te zijn en meer te handelen naar de geest van de wet dan naar de letter van de wet. We zullen daarbij wel nagaan of er geen overlap ontstaat met een mogelijk vertrouwensexperiment Participatiewet.

3. Ook in andere beleidsvelden wordt gehandeld naar het motto "eenvoudig als dat kan". Bijvoorbeeld het collegebesluit van 29-09-2015 om cliënten die langdurige begeleiding ontvangen, de mogelijkheid te geven om - in samenspraak met hun formele en informele hulp - een bedrag van (maximaal) €650,- zelf te bestemmen aan iets dat bijdraagt aan hun zelfredzaamheid en participatie in de maatschappij. Dit experiment wordt gemeten (bestedingen en de door cliënt ervaren resultaten) en op basis van de resultaten wordt beoordeeld of deze aanpak structurele opvolging en/of uitbreiding verdient. Daarin kan dan de link met werkwijzen in het kader van armoede gelegd worden. Bovendien wordt er een korting van 33% gegeven op de eigen bijdrage WMO in Maastricht in verhouding tot de landelijke tarieven.⁷

4. In de nieuwe collectieve Zuid-Limburgse ziektekostenverzekering die per 2016 ingaat, zitten 2 unieke elementen.

- a. De eigen bijdrage Wmo voor huishoudelijke hulp en begeleiding wordt, tot een maximum bedrag van € 400,- per jaar, vergoed vanuit de Zuid-Limburgse collectieve ziektekostenverzekering.
- b. Voor burgers met een inkomen tot 150 % sociaal minimum wordt het eigen risico op de basisverzekering meeverzekerd. Beide elementen betekenen een lastenverlaging voor de inwoners.

5. We kennen een aantal fondsen en een aantal declaratieregelingen die we zelf uitvoeren.

Uit de verschillende gesprekken is naar voren gekomen dat vooral bij ouderen eenzaamheid een groot probleem is. Naarmate je ouder wordt, wordt je leefwereld kleiner. Mensen om je heen vallen weg. Het

⁷ Besluit maatschappelijke ondersteuning gemeente Maastricht 2015, d.d. 05-12-2014

wordt nog belangrijker om er op uit te kunnen gaan, om nieuwe mensen te kunnen ontmoeten. Maar dat is soms lastig vanwege financiële beperkingen. Een fonds als bijvoorbeeld "Stille Armen" heeft zicht op ouderen die het betreft. Daarom willen we hen jaarlijks een bepaald bedrag geven dat ze naar eigen inzicht kunnen besteden aan het verlagen van de drempel van ouderen om deel te nemen aan de maatschappij.

Hoofdstuk 5: Verbinden

Wat is het?

De aanpak van armoede is, zoals eerder gesignaleerd, een taak waarbij we elkaar nodig hebben: gemeente, professionals, vrijwilligers, burgerinitiatieven, onderzoekers en niet in de laatste laatste plaats degenen die het betreft. Vandaar dat we vanaf de eerste bijeenkomst over armoede het thema verbinden naar voren gebracht hebben.

We zien daarin 3 uitwerkingen:

1. Bestaande verbindingen zichtbaar maken: er gebeurt heel veel in onze stad. Mensen en organisaties hebben contact met elkaar, maar hebben niet altijd overzicht over het geheel, ze zijn op zoek naar soortelijke initiatieven of naar aanvullende initiatieven. Bovendien lijkt het soms alsof er minder gebeurt dan dat er daadwerkelijk plaatsvindt.
2. Nieuwe verbindingen leggen: om de dienstverlening uit te breiden, om een beter en completer aanbod te kunnen doen, om nieuwe partijen te betrekken bij de aanpak van armoede
3. Bestaande verbindingen nieuwe inhoud geven.

Wat is onze ambitie?

We willen een brede, integrale aanpak van armoede, waarbij de verschillende professionele organisaties en vrijwilligers elkaar weten te vinden en samen werken aan gedeelde doelen. Daarbij stimuleren we hen ook om hun kennis en expertise met elkaar te delen. In dit verbinden speelt vooral een rol dat mensen zich met elkaar verbinden. Want de mensen maken (samen) het verschil.

Wat gaan we doen?

1. Verbinden: maatschappelijk initiatief faciliteren als gemeente.

Tijdens de armoedebijeenkomst van 14 april hebben we geoefend met verschillende werkvormen, waaronder het speeddaten. Daarop hebben we veel positieve reacties gekregen. Het voldeed aan de behoefte van veel mensen om kennis te maken met andere initiatieven. Elkaar kunnen ontmoeten is een eerste stap om met elkaar te gaan werken. Een voorbeeld: een vrijwilligersorganisatie die mensen in armoede helpt, heeft tijdens het speeddaten op 14 april kennisgemaakt met iemand die nu bij hen als budgetcoach deelneemt.

Vandaar dat we de komende jaren meer van dit soort netwerkbijeenkomsten willen organiseren, waarbij we als gemeente een faciliterende rol hebben. Daarbij willen we ook experimenteren met werkvormen. Bij deze bijeenkomsten willen we ook eraan werken dat de verschillende initiatieven tot samenwerking komen en samen vraagstukken aanpakken die ze afzonderlijk niet aan zouden kunnen pakken.

2. We willen maatschappelijke initiatieven ook stimuleren en willen het SIF de komende jaren gebruiken om innovatieve aanpakken op het gebied van integrale armoedebestrijding een (start) subsidie te verstrekken.

3. Netwerken rondom materiële armoede verbeteren.

Sinds 2013 hebben we het netwerk Samen uit de Min. In dit netwerk nemen zowel vrijwilligersorganisaties als Kredietbank Limburg als gemeente Maastricht deel. Het doel van de samenwerking bestaat uit het versterken en aanvullen van elkaars kwaliteiten op het gebied van hulpverlening bij armoede- en schuldenproblematiek. Dat heeft geleid tot o.a. gezamenlijke deskundigheidsbevordering, tot doorontwikkeling van de site www.pasopjegeld.nl, zijn de schuldenkaart en de opluskaart ontwikkeld, is er een spreekuur schuldhulpmaatjes bij de KBL aan de Randwycksingel gerealiseerd, worden andere organisaties, bijvoorbeeld vluchtelingenwerk, benaderd om de partners aan het netwerk te informeren.

In januari 2016 wordt er een gezamenlijke evaluatie gepland en worden ook gezamenlijk gekeken naar de toekomstwensen.

Hoofdstuk 6: Wat doen wij al? De aanpak van armoede in “Wij Maastricht.”

Armoede is een veelkoppig monster. De aanpak van armoede vindt op veel verschillende terreinen plaats, vaak zonder dat expliciet aangegeven wordt dat een bepaalde actie (ook) gevolgen heeft voor armoede. Daarom vindt u in het onderstaande overzicht van de programmabegroting 2016 een groot aantal elementen die gevolgen hebben voor de aanpak, niet zijnde direct inkomensondersteunende maatregelen.

Programma onderdeel	Citaten uit de programmabegroting 2016
Economie en werkgelegenheid (3)	
Afgestemd (eu)regionaal onderwijs- en arbeidsmarktbeleid	<p>Stimuleren starters:</p> <p>Voor mensen uit een uitkering is er een reguliere dienstverlening in het kader van het Bijstands Besluit Zelfstandigen (BBZ) voor WWB-ers. Variërend van levensonderhoud tot een lening. Deze dienstverlening wordt in 2016 verder uitgevoerd.</p> <p>Daarnaast wordt voor nieuwe uitkeringsgerechtigden de pilot Qredits i.s.m. het ministerie van Sociale Zaken voortgezet.</p>
Sociale zekerheid en reïntegratie (4)	
Creëren van mogelijkheden op de arbeidsmarkt	Uitvoeren van social return.
	Vraaggerichte werkgeversbenadering: Podium24 breidt haar dienstverlening uit met onderwerpen als dienstverlening ten behoeve van het plaatsen van mensen die (nog) niet arbeidsfit zijn
Toeleden naar regulier werk/participatie	Aanbieden trajecten jongeren en ouderen, gericht op werken en participeren naar vermogen.
Toeleden naar gesubsidieerd werk	Loonkostensubsidie arbeidsgehandicapten: in 2016 kan dit instrument in totaal voor een maximaal bedrag van €1,5 mln worden ingezet
Verstrekken inkomensondersteunende voorzieningen	Naar verwachting wordt per 1 januari 2016 een wetwijziging inzet het opleggen van boeten ingevoerd in de Participatiewet. Daarbij wordt meer ruimte geboden om de hoogte van de boete te matigen. In de uitvoeringspraktijk wordt daar al volop op geanticipeerd.
Samenleving (5 & 6)	
Sociale inclusie	Implementeren actieplan “sociale inclusie” i.r.t. VN jaar

	Stimuleren initiatieven ter voorkoming van eenzaamheid
	Stimuleren van zelfsturing en zelfregie van buurten en bewoners om zelf verantwoordelijk te zijn voor de eigen leefomgeving en elkaar. Thema's als het bevorderen van integratie, een goede toegang van voorzieningen maken hier onderdeel van uit.
Aanpak publieke gezondheid 2016	Bevorderen gebiedsgerichte samenwerking, met name gericht op wijken met een laag sociaal economische status.
	Samen met de doelgroepen opzetten van preventieprogramma's, gericht op gezonder leefstijl.
	Faciliteren van gezondheidsinitiatieven op het gebied van gezond gedrag, gezonde leefstijl en bewegen. (tenders school- en wijkinitiatieven)
Ondersteuning bij opvoeden en opgroeien	Bereikbaar maken van informatie over opvoeden en opgroeien
	Organiseren van gezamenlijke scholing met ketenpartners en passend onderwijs om netwerk rond jeugdige te betrekken en te versterken
	Stimuleren van de samenhang tussen de verschillende toegangen (Jeugd, Participatie en WMO) door werkwijze, verordening, regelingen af te stemmen en gezamenlijk gebruik instrumenten en indicatoren.
Versterken zelfregie en keuzevrijheid	Wijkservicepunten en de sociale teams en de toegangen WMO, jeugd en participatie op elkaar afstemmen. Onder meer door het realiseren van digitale ondersteuning en het faciliteren van presente professionals in de wijkservicepunten
	Kennis van professionals en vrijwilligers verbeteren op het gebied van algemene voorzieningen in de directe omgeving
	Samenhang stimuleren tussen de verschillende teams die betrokken zijn bij de toegang tot Jeugd, Participatie en WMO door uniformiteit na te streven in werkwijze, verordening, regelingen en gezamenlijk gebruik instrumenten en indicatoren.
Het ondersteunen en stimuleren van Sociale Netwerk en Informele Zorg	Onderzoeken van de mogelijkheid tot het laten vervallen van een tegenprestatie bij mensen in de bijstandssituaties die mantelzorg verrichten of vrijwilligerswerk doen.
Opvang dak- en thuislozen	Stimuleren van vrijwilligers-/burgerinitiatieven ter bevordering leefbaarheid en veiligheid van en samen met doelgroep
	Ontwikkelen van een samenhangend palet van dagbestedings- en activeringsactiviteiten van verschillende doelgroepen (kwetsbare burgers met geestelijke, verstandelijke en lichamelijke beperkingen)

Toekomstagenda Sociaal Domein (jeugd, volwassenen en senioren)	Voorkomen van (meer) problemen door gerichte en samenhangende focus op preventie.
	Vroegsignalering: niet alleen mensen met een ondersteuningsbehoefte, maar samenlevingsbreed worden signalen opgepakt.
	Burgers weten waar ze terecht kunnen voor ondersteuning bij hun zoektocht naar de voorwaarden waaronder ze mee kunnen doen aan de samenleving.
	Versterken basisvoorzieningen om zoveel mogelijk op te kunnen vangen in een zo normaal mogelijke situatie.
	Per huishouden een plan, ongeacht uit welke wetten ondersteuning nodig is.
	Betere verbinding gemeenten, zorgverzekeraars, zorg/welzijnsaanbieders, corporaties.
Sport (7)	
Verbeteren bewegingscultuur, gezondheid en stimuleren sociale participatie	Pilot Jongeren op gezond gewicht wordt vanaf september 2015 uitgebreid i.s.m. diverse partners.
	Pilot starten om te komen tot een vraaggerichte, doorgaande lijn sport en bewegen op school. In het schooljaar 2015/2016 komen tot <ul style="list-style-type: none"> • het uitvoeren van de doorgaande programmalijn Methode Bewegingsonderwijs Basisonderwijs • een leergang (bijscholing) bewegingsonderwijs t.b.v. bevoegde leerkrachten.
Kunst en cultuur (8)	
Innovatie bibliotheekfunctie	Inzetten op laaggeletterdheid. Samen met partners (o.a. ROC Leeuwenborgh, Trajekt, Cubiss, Stichting MEE) 3 taalpunten (voor informatie en toeleiding van laaggeletterden) realiseren via en in de bibliotheekvestigingen.
Stimuleren en ondersteunen amateurkunst en volkscultuur	Uitvoering jeugd cultuurfonds voor maximaal 180 kinderen.
Onderwijs (9)	
Verbeteren aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren aanvalsplan Jeugdwerkloosheid met extra aandacht voor werkgeversbenadering kwetsbare jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. • Sturen op en faciliteren van de implementatie van "Voordeel en Entreeopleiding" (Leren en werken naar

	vermogen) gericht op training, scholing en arbeidsmarkttoeleiding van kwetsbare jongeren
Voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden	<p>Uitvoeren onderwijsachterstandenbeleid, o.a. door</p> <ul style="list-style-type: none"> • Coördinatie van en regie op realisatie vroegtijdige taalinterventies (VVE) en het inrichten van schakelklassen. • vormgeven van de doorgaande lijn voorschool-school. <p>Aanpakken segregatie en stimuleren integratie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Blijven sturen op heterogene leerlingenpopulaties bij harmonisatie peuterwerk-kinderopvang en herschikking en spreiding van voorziening in toekomstige Integrale Kindcentra. <p>Onderwijsondersteuning, bevorderen dagarrangementen en verlengde leertijd op weg naar Integrale Kindcentra.</p>
Sturen op sluitende zorgstructuren in en om het onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Sturen op een integrale aanpak in de ondersteuning van jongeren in en buiten school. • Inrichten van een sluitend netwerk van Onderwijs en Jeugd dat past in de totale sociale netwerkstructuur (Sociale Wijkteams). • Faciliteren educatieve steunstructuur.
Voorkomen van voortijdig schoolverlaten	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente stuurt op verbinding scholen en Team Toegang Jeugd wanneer leerlingenproblematiek raakt aan gezinsproblematiek. • Voorkomen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten (preventie) • Versterken advies en consultatiefunctie van externe professionals jeugdhulp in de school/ Vindplaats school wordt meer werkplaats voor samenhang in de aanpak risicojeugd.
Wonen (11)	
Doorvertaling lokale woonagenda	<ul style="list-style-type: none"> • Woonlasten en lage inkomens. Invulling geven aan de “woonlastenbenadering” bij woningonderhoud en renovatie. Hierbij worden afspraken met corporaties gemaakt over voldoende woningen voor de lager inkomens, waarbij tegenover extra lasten a.g.v. woningverbetering besparingen staan a.g.v. woonlastenbesparende duurzaamheidsmaatregelen.
	<ul style="list-style-type: none"> • Ouderenhuisvesting. In samenwerking met de corporaties wordt (verder) gewerkt aan voldoende geschikt aanbod. Met betrekking tot de particuliere woningvoorraad zal de nadruk (blijven) liggen op het stimuleren van de individuele eigenaren om hun eigen woning levensloopbestendig te maken, c.q. op te plussen. In 2016 worden eigenaren van vastgoed ondersteund met een toolkit.

Hoofdstuk 7: Financiën

Financiën armoede en schuldhulpverlening

Bedragen * 1000	2016	2017	2018
Bijzondere bijstand (o.a.tegemoetkoming aanvullende ziektekostenverzekering, individuele inkomens toeslag, eigen bijdrage huishoudelijke hulp of gezinshulp, kleding of schoeisel, aanvullende bijstand voor jongeren < 18 jaar)	2.600	2.600	2.600
Declaratieregelingen (o.a. sociaal culturele activiteiten en schoolgerelateerde activiteiten voor kinderen)	400	450	500
Schuldhulpverlening + beschermingsbewind	2.900	2.800	2.700
Preventieve interventies (o.a.budgetkringen, schuldhulpmaatjes, bijdragen Jeugdsportfonds, jeugdcultuurfonds, stichting Leergeld, schuldenkaart, inkomenskaart "no credit, game over", www.pasopjegeld.nl)	200	250	275
Regelingen (vooral voor ouderen en chronisch zieken, kortingsregeling maaltijdvoorziening, sociale alarmering, kwijtschelding gemeentelijke belastingen)	1.300	1.300	1.300
UIT: Subtotaal bestaande acties	7.400	7.400	7.375
UIT: Nieuwe acties en projecten uit armoedeplan: O.a. vertrouwensexperiment participatiewet, alternatieve aanpak schuldhulpverlening, faciliteren/verbetering netwerksamenwerking schuldhulpverlening, armoedeonderzoek, project uitstroom beschermingsbewind, huis aan huis geldkrant, training signalering schulden (dekking zoeken uit extra gelden armoede vanaf 2016, SIF)	400	400	425
TOTAAL UIT	7.800	7.800	7.800
IN: gemeentelijk budget armoede (niveaus 2015)	7.100	7.100	7.100
IN: extra budget armoede m.i.v. 2016	700*	700*	700*
TOTAAL IN	7.800	7.800	7.800
RESULTAAT	0	0	0

*Definitieve hoogte bedrag op basis van besluit Staatssecretaris Szw

I

Hoofdstuk 8: Activiteiten aanpak armoede 2016- 2018

In dit hoofdstuk wordt aan gegeven wat we al in 2014 en 2015 hebben gerealiseerd en in gang gezet en welke voornemens we hebben voor het eerste jaar 2016.

2014

- Met betrekking tot schuldhulpverlening zijn de voortzetting van de budgetkringen en de schuldhulpmaatjes geregeld.
- Het netwerk van zowel vrijwilligersorganisaties als professionele organisaties rondom schuldhulpverlening "Samen uit de min" is gestart.
- Twee participatiecoaches bij Sociale Zaken zijn gestart: aparte aandachtsfunctionarissen en een aparte begeleiding voor mensen in armoede/schulden
- M.b.t. het vergemakkelijken van de toegang is een nieuwe inkomenskaart ontwikkeld en is het mogelijk gemaakt dat mensen digitaal bijzondere bijstand en declaratieregelingen kunnen aanvragen.
- In samenwerking met netwerkorganisaties zijn namen van gezinnen aangeleverd aan de Linda Foundation. Zij hebben vanuit de Linda foundation tegoedbonnen gekregen waarmee ze in de decembermaand iets extra's hebben
- Verhoging bijdrage Jeugdsportfonds: van € 25.000 naar € 40.000

2015

- Ook in dit jaar is geregeld dat budgetkringen en schuldhulpmaatjes verder kunnen met hun werkzaamheden
- Het netwerk "Samen uit de min" is verder uitgebreid met Stichting Leergeld en MEE
- De participatiecoaches bij Sociale Zaken zijn gecontinueerd
- Er is naast de inkomenskaart ook een schuldenkaart ontwikkeld en verspreid, met informatie over het traject van schuldhulpverlening, en partijen die daarbij een rol spelen.
- Ook is gestart met de ontwikkeling van een "Oppluskaart", waarmee informatie verspreid wordt over allerlei initiatieven die diensten aan mensen in armoede verlenen in natura.
- Uitbreiding digitale aanvraagmogelijkheden voor gemeentelijke minimaregelingen is geregeld, bijvoorbeeld tegemoetkoming aanvullende ziektekostenpremie en de individuele inkomenstoelage.
- Verhoging bijdrage jeugdsportfonds (vanuit SIF en Jeugd) van € 40.000 naar € 65.000
- We zijn gestart met een lokaal Jeugdcultuurfonds, in totaal dragen we € 50.000 daaraan bij
- Bijdrage aan tandenfee, waarmee vooral mensen die niet verzekerd zijn toch tandheelkundige hulp kunnen krijgen
- Inzet van studenten fiscaal recht (SFFR) bij het invullen van belastingaangifte en aanvragen van toeslagen is geregeld.
- Samenwerking met Linda Foundation is gecontinueerd.
- In samenwerking met het (landelijke) Sterrenfonds Sintfeest en netwerkorganisaties wordt er een Sinterklaasfeestmiddag georganiseerd voor "arme" kinderen in de nieuwe bioscoop.
- Versterking professionele netwerken onderwijs
- Programma De Gezonde Basisschool met GGD
- JOGG project (Jongeren op gezond gewicht)gestart
- Gestart met No credit, game over voor middelbare scholieren

Voornemens 2016 op basis van actieplan armoede

- Evaluatie netwerk "Samen uit de min" en verbeterkamer schuldhulpverlening. (Kwartaal 1 2016)
- Actualiseren inkomenskaart en schuldenkaart, verspreiden oppluskaart. (Kwartaal 3 2016)

- Geldkrant maken en huis aan huis verspreiden (i.s.m. Nibud). (*Verspreiding voorzien voor begin mei 2016*)
- Start van Databank Vroegsignalering. (*Kwartaal 1 2016*)
- Nieuw beleidsplan Schuldhulpverlening. (*Uiterlijk 1 juli 2016 gereed*)
- Project onderzoek overgang toegang schuldhulpverlening naar gemeente starten. (*Start kwartaal 1 2016*)
- (Regionaal) armoedeonderzoek, vooral naar gebruik en effect inkomensondersteunende regelingen. (*Kwartaal 2 2016 gereed*)
- Faciliteren netwerkbijeenkomsten voor partijen die zich bezighouden met initiatieven op gebied armoede. (*2 bijeenkomst in 2016 en 2 bijeenkomsten in 2017*)
- Pilot alternatieve aanpak schuldhulpverlening i.s.m. Goede Gieren. (*Uitvoering vanaf kwartaal 3 2016*)
- Opstarten bestuurlijk aanbestedingstraject om te komen tot pool van bewindvoerders en budgetbeheerders. (*Start onderzoek kwartaal 2 2016*)
- Onderzoeken besloten forum op de site www.pasopjegeld.nl t.b.v. faciliteren informatie-uitwisseling professionals. (*Start kwartaal 3 2016*)
- Onderzoeken mogelijkheid Vertrouwensexperiment Participatiewet (werktitel, op basis van Programmabegroting 2016). (*Start kwartaal 1 2016*)
- Sociale zaken top 10 regels uitvoeren naar de geest van de wet. (*Start kwartaal 2 2016*)
- Nieuwe collectieve ziektekostenverzekering in werking. (*M.i.v. kwartaal 1 2016*)
- Extra geld voor bestrijden eenzaamheid bij ouderen naar Stichting Stille Armen. (*Kwartaal 2 2016*)
- Doorontwikkeling No credit game over voor het onderwijs en onderzoek inzet game voor andere groepen. (*Start kwartaal 1 2016, uitvoering hele kalenderjaar 2016*).